

PUBLIC LAW

Consideration about the Aetiology and the Prevention of the Femicide

Aura Marcela PREDA¹

Abstract: Since the beginning of this millennium, there have been signs of an increase in the level of aggression among members of society, including the number of murders, some of which with a heavily mediatization. The question was raised whether this high number is due to dysfunctions at the level of micro groups, especially at the level of the family. The total number of intimate partner homicides was almost always higher among women than among men. Research and statistics have revealed worrying numbers of intra-family relationships, likely to generate questions about the mutations that have occurred at the level of the first socialization environment that should be the most secure. After identifying some risk factors, the author tries to propose some measures to prevent a type of homicide, namely femicide, starting from the premises offered by two theories of social control with an impact on the proposed theme: T. Hirshi and W. Reckless.

Keywords: femicide; femicide; etiology of crimes; prevention of femicide; social control

„Violența generează, de obicei, violență.”

Eschil

1. Repere Introductive

În stransă legatură cu evoluția ființelor vii, a oamenilor, a grupurilor, a organizațiilor și a societăților umane a apărut și a îmbrăcat diferite forme, agresivitatea. Agresivitatea este implicată, de exemplu, în multe din comportamentele sociale: în lupta pentru autoafirmare, în conduita competitivă sau în depășirea dificultăților vieții. Registrul de manifestare al agresivității se întinde de la atitudinea de pasivitate și indiferență, refuzul ajutorului, ironie și tachinare, până la atitudinile de

¹ Faculty of Juridical and Administrative Sciences; "Spiru Haret" University, Institute of Legal Research - Romanian Academy, Romania, Address: Str. Ion Ghica 13, Bucharest 030045, Romania, Corresponding author: aura.preda@spiruharet.ro.

amenințare și actele de violență propriu-zisă¹. Ea a fost definită diferit în de-a lungul timpului, de multe ori fiind identificată cu violența. Aceste definiții au variat în funcție de gradul de toleranță al societății față de anumite forme de violență și chiar în funcție de modelul cultural al societății respective². Ca atare, unele forme de violență care nu sunt acceptate în anumite zone ale lumii, pot fi considerate normale și tolerate în altele³.

În societatea contemporană, mai ales de la începutul acestui mileniu, odată cu evoluția fără precedent a tehnologiei informației care a generat și o accesare mai rapidă a informațiilor cu diverse conținuturi, violența devine tot mai frecventă și se manifestă în forme din ce în ce mai diverse și cu aportul mass mediei..

Potrivit definiției Organizației Mondiale a Sănătății⁴, *violența implică amenințarea sau utilizarea intenționată a forței fizice sau a puterii împotriva propriei persoane, altora sau împotriva unui grup sau comunități, cu potențialul de a cauza traume, deces, efecte psihologice, privațiuni sau îmbolnăviri*. Analizând o definiție din primul deceniu al mileniului III, observăm pe de o parte, că prin includerea sintagmei „*utilizarea forței fizice*” lărgeste spectrul actelor violente, iar folosirea termenului „*utilizarea puterii*” permite includerea neglijării și a actelor de omisiune în categoria violenței. Astfel, „*utilizarea forței fizice și a puterii*” trebuie înțeleasă ca acoperind toate formele de violență fizică, sexuală și psihologică, inclusiv sinuciderea sau alte forme de auto-agresiune. Pe de altă parte, definiția vizează și consecințele utilizării violenței atât pe ceel de ordin fizic (deces, îmbolnăviri), dar și efecte psihologice (*traume, privațiuni*). Această definiție extinsă practic induce mult necesitatea reglementării violenței emoționale, a celei psihologice.

În prezent, se vorbește tot mai des despre violența psihologică, care afectează emoțiile unei persoane, inclusiv traume aparent nedureroase, cum ar fi excluderea dintr-un grup, respingerea, izolarea, criticarea, ridiculizarea, denigrarea, umilirea, ironia, ignorarea, gelozia, etc.

În contextul preocupărilor tot mai mari legate de violența în societate și în familii/parteneriate este important să analizăm și să înțelegem diversele forme și manifestări ale acesteia pentru a putea dezvolta strategii eficiente de prevenire și intervenție.

¹ <https://eresursedrept.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/11/volumviolentainfamilie.pdf>

² https://cdf.md/wp-content/uploads/2022/03/Suport-de-curs_romana.pdf

³ Mutilarea unor tineri în anumite culturi sud-africane, făcută chiar în numele frumuseții sau educarea brutală în spiritul curajului și al vitejiei în cazul copiilor spartani).

⁴ *Rapport mondial sur la violence et la santé*, Organisation mondiale de la santé, Genève, 2002, p. 5.

2. Delimitări Conceptuale

Cele mai grave consecințe ale violenței , inclusiv conform definiției anterioare este pierderea vieții omenești. Dacă de raportăm la aceasta ca urmare a unei acțiuni sau inacțiuni intenționate, imprudente sau neglijente, atunci vorbim despre homicid, termen explicat de Dicționarul român foarte succint¹: asasinat, crimă, moarte, omor, omorâre, omucidere,ucidere.

Conform altui tip de dicționar, homicidul este un act în care un om provoacă moartea altui om². Conform aceluiași dicționar există mai multe tipuri de homicid/omucideri. Astfel, omuciderile pot fi împărțite în mai multe categorii legale care se suprapun, cum ar fi omor, omucidere, omucidere justificată, asasinare, ucidere în război (fie după legile războiului, fie ca crimă de război), eutanasiere și urmarea aplicării unei pedepse capitală, în funcție de anumite circumstanțele. Se impune o precizare , urmare a enunțului anterior: aceste tipuri diferite de omucideri sunt adesea tratate foarte diferit în societățile umane³.

În legătură cu omuciderile găsim și alte clasificări asupra cărora nu vom insista, dar amintindu-le, implicat vizăm o simetrie în clasificarea femicidului. Avem în vedere (Suonpää și colab., 2024, p. 2):

- Omucideri într-un context criminogen (criminalitate organizată: traficul de droguri, trafic de persoane, în legătură cu jafuri, etc.);
- Omucideri în context familial/al parteneriatului;
- Alte contexte de homicid - în afara familiei, datorită unor conflicte cu prietenii și cunoștințele.

Omuciderile necunoscute se referă la cazuri care fie nu au fost rezolvate sau nu au conținut suficient de informații pentru a fi clasificate.

Tema acestui studiu este restrânsă la unele omucideri în familie/cuplu, care îmbracă și ele mai multe forme (Stöckl și colab., 2013, p. 3):

- A partenerii intime predominant (66,0-77,5%), incidente letale între actualii sau foștii soți/parteneri, inclus în termenul de femicid;
- A copiilor familiei;
- A părinților;
- A altor membri ai familiei.

¹ <https://dexonline.ro/definitie/homicid>.

² <https://en.wikipedia.org/wiki/Homicide>, <https://www.law.cornell.edu/wex/homicide>.

³ Unele sunt considerate infracțiuni, în timp ce altele sunt permise sau chiar ordonate de sistemul juridic.

Un alt termen, utilizat chiar și în titlul lucrării este cel de *femicid*, care este subsumat primului concept de omucidere/homicid. Acest termen, deși nu apare în Dicționarul român, îl regăsim în alte dicționare, chiar și termenul de feminicid definit ca fenomen care se manifestă prin uciderea selectivă a membrilor unei comunități sau a feteșilor după criteriul sexului de care aparțin¹.

Considerat cea mai gravă manifestare a violenței de gen², femicidul presupune, în mai multe accepțiuni, următoarele:

- uciderea unei femei sau a unei fete din cauza genului/sexului ei³;
- *uciderea femeilor comisă de bărbați pentru că sunt femei*⁴;
- uciderea uneia sau mai multor femei sau fete pentru că sunt de genul feminin⁵;
- o categorie de homicid, alături de paricid și infanticid⁶.

În literatura de specialitate, apare și un alt termen, respectiv *generocid*, dar vizează doar parțial tema propusă pentru că ar putea include și uciderea bărbaților pentru că sunt de gen masculin. Ca atare, alternativ se vorbește uneori la modul general despre „*generocid*” (sp. *generocidio*, en. *gendercide*)⁷, însă de cele mai multe ori se constată omucideri în rândul femeilor și fetelor, de aceea termenul de „*femicid*” este mai apropiat fenomenului⁸.

O importantă intervenție în delimitarea unor termeni o are Declarația de la Viena (2012)

Femicidul Femicidul poate fi înțeles ca finalul extrem al unui lung șir de violențe împotriva femeilor care au loc în toate statele membre ale Uniunii Europene⁹. Concluzionăm că nu există o definiție standard a femicidului convenită între statele membre ale Uniunii sau la nivel mondial, dar sunt multe tipologii propuse.

¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Femicid>.

² <https://www.labrys.net.br/labrys24/femicicide/diana.htm>.

³ <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/violence>.

⁴ <https://www.labrys.net.br/labrys24/femicicide/diana.htm>.

⁵ <https://fr.wikipedia.org/wiki/F%C3%A9minicide>.

⁶ <https://fr.wikipedia.org/wiki/F%C3%A9minicide>.

⁷ Termenul a fost folosit pentru prima dată de Mary Anne Warren în cartea sa *Gendercide: The Implications of Sex Selection*.

⁸ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Femicid>.

⁹

https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20211582_pdf_mh0221349ron_002.pdf.

Lipsa unei definiții uniforme reprezintă un obstacol în calea măsurării femicidului, care devine invizibil printre datele generale referitoare la omucideri¹. În opinia acestui institut, conceptul „femicid” reia o abordare anterioară, deoarece se referă *la uciderea unei femei sau a unei fete din cauza genului său*.

Totuși, prin Declarația de la Viena a Organizației Națiunilor Unite privind femicidul² s-a oficializat pentru prima dată diferite tipuri de femicid, incluzând:

- uciderea femeilor ca urmare a violenței partenerului intim;
- tortura și uciderea misogină a femeilor;
- uciderea femeilor și a fetelor în numele „onoarei”;
- uciderea țintită a femeilor și a fetelor în contextul conflictului armat;
- uciderea femeilor din cauza zestrei;
- uciderea femeilor și a fetelor din cauza orientării lor sexuale și a identității de gen;
- uciderea femeilor și a fetelor aborigene și indigene din cauza genului lor;
- infanticidul feminin și feticidul selectiv bazat pe gen;
- decesele legate de mutilarea genitală;
- acuzații de vrăjitorie;
- alte tipuri de femicid legate de bande, criminalitatea organizată, traficanți de droguri, trafic de persoane și proliferarea armelor de calibru mic.

Dacă ne raportăm la legislația penală din România, atunci regăsim în Codul penal câteva infracțiuni în funcție de care se poate măsura dimensiunea criminalității sesizate, chiar legale a acestui fenomen la noi. Avem în vedere cele mai relevante articole din Codul penal articolele 188, 189, 192, 195, 218, 219 și 282³.

¹ Institutul European pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (EIGE) (2017), Glosar cu definițiile violului, femicidului și violenței comise de partenerul intim, EIGE, Vilnius.

² Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite (2012), Declarația de la Viena cu privire la femicid, ONU, New York (https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf).

³ Articolul 188 - Omorul (1) Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Articolul 189 - Omorul calificat (1) Omorul săvârșit în vreuna dintre următoarele împrejurări: (a) cu premeditare; [...] (g) asupra unei femei gravide; (h) prin cruzimi, se pedepsește cu detențiune pe viață sau închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Articolul 192 - Uciderea din culpă (1) Uciderea din culpă a unei persoane se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani. Articolul 195 - Lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte Lovirile sau orice alt act de violență care a avut ca urmare moartea victimei se pedepsește cu închisoare de la 6 la 12 ani. Articolul 218 - Decesul cauzat de viol (4) Dacă violul a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este

Acest fenomen a atras atenția unui ONG din țara noastră care a dedicat anul trecut, mai precis asociația ANAIS¹ care în parteneriat cu **Ambasada Spaniei în România, Institutul Cervantes și cu sprijinul Netherlands Helsinki Committee**, a organizat în data de 28 februarie 2024, la Institutul Cervantes din Bucharest, Conferința „Cauzele femicidului în România”². Cu acest prilej au fost prezentate date statistice îngrijorătoare, obținute de la mai multe instituții, încercându-se creionarea unui tablou al femicidului în țara noastră.

Întrucât tematica femicidului acoperă o serie de clasificări, așa cum am arătat, aspecte ce nu pot fi tratate în acest articol, ne propunem să creionăm o analiză asupra primei categorii, respectiv omorul săvârșit în cuplu (homicid conjugal), fie că vorbim de familie/parteneriat sau foști soți și parteneri.

3. Cadrul teoretic – teoriile controlului social

Încercăm să plasăm acest fenomen într-un context teoretic, pornind de la două teorii criminologice ce vizează controlul social. Este vorba despre teoriile lui Travis Hirschi și cea a lui Walter Reckless. Teoria lui Travis Hirschi (*bonding theory*), considerată teoria atașamentului, explicată și în literatura de specialitate din România (Stănoiu, 2016, pp. 216-217)³ într-un volum de Criminologie aduce o schimbare de paradigmă, deoarece încearcă să răspundă la întrebarea: Care sunt cauzele conformismului?, adică de ce unii oameni respecta regulile dominante și nu comit infracțiuni?

Ca premise reținem că autorul este adept al concepțiilor filosofului Hobbes și a părintelui psihanalizei Freud cu privire la natura umană, considerând că majoritatea oamenilor are tendințe antisociale. Aceste tendințe sunt actualizate numai atunci când controlul social în variatele sale forme slăbește. Autorul apreciază că cele mai multe teorii de orientare sociologică, care au încercat să explice criminalitatea prin factorii de tensiune precum diferențele sociale, sărăcia, șomajul, familiile destrămate, discriminările de rasă sau sex - au eșuat, întrucât, deși acești factori pot fi corelați cu criminalitatea, DAR nu există nici o dovadă că ei reprezintă cauza fenomenului. Important, prin urmare, nu este să se cerceteze cauzele criminalității, ci mult mai util, consideră Hirschi, este să se caute cauzele conformismului. În această viziune, problema esențială este aceea de a identifica motivațiile actelor de

închisoarea de la 7 la 18 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Articolul 219 - Decesul cauzat de agresiunea sexuală (3) Dacă agresiunea sexuală a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Articolul 282 - Decesul cauzat de tortură (3) Dacă tortura a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

¹ <https://www.juridice.ro/728874/conferinta-cauzele-femicidului-in-romania.html>

² Cu acest prilej cu care am transmis o înregistrare a prezentării mele.

³ (Hirschi, 1969, apud Stănoiu, 2006, pp. 216-217).

conformare față de lege. Probabilitatea ca individul/ tânărul să devină deviant sau conformist depinde , potrivit lui Hirschi, de intensitatea a patru factori, și anume:

- 1) atașamentul față de părinți, școală, grupul de prieteni;
- 2) angajarea într-o linie convențională de conduită;
- 3) implicarea în activități convenționale;
- 4) crezul în valori convenționale.

În privința primului factor, autorul arată că tinerii se vor conforma legii în situația în care aceștia vor fi puternic atașați de modele pozitive precum părinți, profesori, prieteni cu un comportament conformist.

Pornind de la acești factori ne întrebăm Care sunt cauzele echilibrului în familie?, **Oare aceiași raționament se poate transfera și la cuplu?** Altfel spus: **Care este liantul unui cuplu funcțional ?**

Răspunsul identificat de mine este IUBIREA, sentimentul care ține departe partenerii de conflicte rezolvate prin infracțiuni. Cu toții știm că atunci când iubim pe cineva nu-i putem face nici cel mai mic rău, dimpotrivă încercăm să fie o variantă mai bună a sa, poate cea mai bună. Ce înseamnă iubirea? sau, mai degrabă ce presupune acest sentiment puternic? Găsim răspunsuri ample în literatura psihologică universală, dar și autohtonă. Iubire înseamnă atracție, **comunicare** (Mitrofan și colab., 1997, pp. 9-10), încredere, respect, sinceritate, bunătate, **valori morale**, grija, preocupări comune, apreciere, dăruire, validare, atenție (Mitrofan, 1984, pp. 31-32).

Practic, pe baza acestor valori , mai mult sau mai puțin conștientizate, cei doi parteneri generează un **microsistem** care ar trebui să facă față unor provocări externe presiuni și atracții, dar și unor impulsuri interne/personale care au impact asupra dinamicii cuplului. Ideea centrală a teoriei lui *W. Reckless* (2010, p. 4), teoria înfrânării, este că infracțiunea poate fi prevenită sau înfrânată prin două procese esențiale: unul situat la nivelul organizării sociale, celălalt la nivel individual (Stănoiu, 2016, pp. 214-215).

Teoria lui Reckless se bazează pe o construcție ierarhică, în raport de capacitatea individului de a înfrâna conflictele sociale și psihologice cu care se confruntă. Astfel, frânele interne și externe ocupă o poziție între presiunile și atracțiile (pulls) mediului social și impulsurile (pushes) personalității individuale. În vârful ierarhiei se află presiunile sociale care apasă pe individ. Acestea sunt sărăcia, șomajul, insecuritatea economică, conflictele familiale, statutul de grup minoritar, lipsa de oportunități, inegalitățile sociale. La același nivel se situează atracțiile sociale (social pulls) care îl trag pe individ în afara modelelor acceptate de viață. Atare atracții includ influențele

deviante, companiile dăunătoare, subculturi delincvente, o anumită mediatizare a criminalității.

Potrivit lui Reckless, mediul apropiat (imediat) al individului reprezintă o barieră a frânelor exterioare. Această barieră o reprezintă familia în care trăiește și anturajul apropiat și include factori precum moralitatea, supravegherea, disciplina și norme rezonabile de așteptare (supape sigure de eliberare a tensiunilor). Dacă aceste bariere sunt slabe, individul este vulnerabil în fața presiunilor și atracțiilor sociale. În interiorul individului există o barieră de frâne interne. Indivizii înclinați spre devianță (cei ce posedă o frână internă slabă) sunt probabil cei care posedă o anumită combinație a unui auto-control deficitar, toleranță scăzută la frustrare, lipsa simțului de responsabilitate și o orientare nepotrivită a scopurilor. Frânele interne reprezintă ultima linie de apărare împotriva presiunilor și atracțiilor interne și externe. În sfârșit, capătul de jos al ierarhiei constă din impulsurile psihologice. Acestea includ variate grade de ostilitate, agresivitate, sugestibilitate, revoltă, reacții de vinovăție, sentimente de inferioritate și alte deficiențe organice precum leziuni ale creierului sau epilepsie. Potrivit lui Reckless, unele din aceste impulsuri psihologice sunt de obicei prea puternice, în raport cu frânele interne și externe.

Mutatis mutandis, orice cuplu este supus mai multor provocări de-a lungul timpului, unele țin de dinamica societății, altele macrogrupurilor cărora aparțin, altele, chiar de dinamica celor doi care formează un parteneriat solid, teoretic unit prin *Iubire*¹. De aceea, putem avansa mai multe scenarii pentru evoluția în timp a acestui sentiment. O primă variantă ar fi aceea în care iubirea se transformă într-o prietenie loială, pe viață. Alte cupluri conștientizând că nu mai există acel sentiment de odinioară aleg să trăiască într-un compromis (de dragul copiilor, pentru o afacere comună, pentru a menaja părinții și a păstra aparențele), iar o alta categorie o reprezintă cei care se separă sau divorțează civilizat, de comun acord, păstrând sau nu legătura în timp.

Situația cea mai dificilă este atunci însă iubirea se erodează, iar relația afectivă se degradează și devine, pregnant, conflictuală sub influența unor stresori: în situații de adicții (băutură, droguri, jocuri de noroc), când femeia anunță că vrea să iasă din relație sau pleacă la muncă în afara țării și intervine gelozia, pe fondul unor venituri scăzute, insuficiente, dar și pe fondul lipsei de educație/informare (Mihaiu, 2014, p. 115), apariția unui copil, tulburări de personalitate Butoi, 2023, p. 52), preluarea și manifestarea unor comportamente violente prin imitație (*Tarde, 1886/Bandura, 1962/E. Sutherland, 1966* – indicatori: frecvența, durata, prioritate, intensitate)

Care sunt principalele reacții ale partenerelor în situații conflictuale? În continuare câteva tipuri de asemenea reacții.

¹ Am auzit și afirmații de tipul „iubire adevărată”... cred că este un pleonasm.

Se normalizează toate tipurile de violență, mai ales când provin din familii disfuncționale, se instalează sindromul Stockholm, ca mecanism defensiv, cu mai multe „justificări”, de genul:

- de dragul copiilor- „nu mai găsesc tată pentru copiii mei”
- din cauza izolării de cei dragi - mama mi-a zis „cum ți-ai așternut, așa dormi”
- autoînvinovățire, rușine față de vecini, colegi de serviciu, rude “Ce-o să zică lumea?”, „Așa meriți, dacă nu taci din gură!”, „Tu ți-ai căutat-o că nu-ți mai tace gura”;
- din credință: „pe el mi l-a dat Dumnezeu, înseamnă că el este sortitul meu”;
- teama de a nu se descurca financiar;
- frica răzbunării agresorului pe părinții victimei, pe copii, cei apropiați victimei;
- în speranța că va reuși să-l schimbe, de dragul de a avea o familie;
- frica de schimbare, de nou (schimbarea școlii copiilor, colegi, vecini);
- nu realizează un alt orizont dincolo de mediul abuziv;
- tolerează pentru că au trăit și momente frumoase și speră să revină.

Alte tipuri de reacții sunt:

- Solicită OPP/OP (uneori 8 consecutive) (Nemeș și colab., 2017, p. 16);
- Demarează acțiune de divorț, încredințare minori, stabilire domiciliu minori;
- Se retrag în locuințe protejate o perioadă (centre de violență domestică - DGASPC-uri și ONG-uri);
- Își caută o locuință departe de ultimul domiciliu;
- Se mută în altă localitate;
- Migrează în alte țări.

4. Propuneri pentru prevenirea conflictelor/violențelor în cuplu, inclusiv femicidului (pentru prima cauză analizată)

O primă măsură vizează perioada după depunerea actelor în vederea ofierii căsătoriei. Existența la nivelul primăriilor a unui *consilier de cuplu (psiholog sau specialist în comunicare)* cu care viitorii soți să intre în contact până la stabilirea datei căsătoriei civile. Acest specialist, ar trebui să fie pregătit pentru cel puțin 5 teme:

- Stiluri de comunicare;
- Schimbări de roluri în timpul căsătoriei;
- Managementul furiei;

- Stiluri de parenting;
- Stabilirea limitelor.

La finalul 1-3 ședințe ce vor fi înregistrate viitorul cuplu primește un pliant cu telefoane și adrese utile (primărie și ONG-uri); dar și un stick cu înregistrarea ședinței/ședințelor.

O altă măsură preventivă ar fi **educație** în școli, licee și facultăți cu module privind viața în cuplu (ce este normal, care sunt limitele, ce așteptări, etc.), module ce pot fi susținute de cadre didactice pregătite, de consilierul școlar sau de un reprezentant al unei autorități publice competente sau un ONG de profil.

Apelarea la rude, prieteni de încredere/nași ar fi o altă modalitate de prevenire a acuzării și trecerii al act pentru mediere, chiar pregătirea unui set de copii de pe actele importante și un bagaj cu obiecte strict necesare)

Implicarea asociațiile de proprietari pot fi o altă resursă pentru aplanarea conflictului și implicit pentru activarea spiritului civic. Aceștia pot interveni în următoarele situații gestionabile, atunci când observă comportamente de tulburare a ordinii publice:

1. Reacții gradate – atenționare prin grupuri Wp, la ușa apartamentului (detensionare a agresorului), vecinii să sune la poliție
2. Alături de telefonul polițistului de proximitate, postarea și a tel. *consilierul marital/de cuplu al primăriei din raza asociației la avizierul blocului*

Apelarea la cât mai multe grupuri de suport, atât fizic, cât și online de la primele semne de violență verbală, psihologică.

Un telefon verde, de urgențe, cu mai puține cifre pentru a fi ușor de memorat.

Publicarea în reviste dedicate preponderent femeilor de sfaturi (Mitrofan și colab., 1997, p. 124).

5. Victimizarea secundară

În afară de „pierderea” sentimentului de iubire și escaladarea stărilor conflictuale până la trecerea la actul¹ de femucid sau generator de femucid o posibilă explicație cu rol cauzal o poate constitui și victimizarea secundară.

Victimizarea secundară apare după victimizarea primară, este definite în mai multe acte normative, internaționale, europene și naționale, ca fiind datorată atitudinii, reacțiilor nepotrivite, inadecvate din partea unor reprezentanți ai autorităților publice, sau chiar al

¹ Etape foarte detaliat explicate de către criminologul belgian Etienne de Greeff.

unor ONG-uri cu care victimele intră în contact. Avem în vedere, DIRECTIVA 2012/29/UE¹ a Parlamentului european și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului², Rec(2023)2 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind drepturile, serviciile și sprijinul pentru victimele infracțiunilor, *Convenția de la Istanbul*.

Practic , apare din cauza reacției față de victimă a unor reprezentanți ai instituțiilor (la nivelul poliției, DGASPC-uri, Parchet, instanțe, IML, spitale, Barou) și a persoanelor cu care aceasta intră în contact (familia extinsă, cadre didactice, colegi, vecini, media)

Termenul este folosit și în literatura de specialitate din Canada (Jo-Anne Wemmers, 2017, p. 142), ansamblul traumelor personale pe care le suportă victima unei fapte penale pentru intervenția sa în procesul penal desfășurat ulterior săvârșirii infracțiunii. (Tamarit și colab., 2006a, p. 38), procedura penală este îndreptată împotriva făptuitorului, ea poate produce colateral efecte negative pentru victimă (Villacampa Estiarte și colab., 2019, p. 28). Deopotrivă s-au exprimat opinii despre efectele acestui tip de victimizare. Acest tip de victimizare a ajuns să fie identificat cu o a doua experiență traumatizantă de către victimă, uneori mai negativă decât cea primară, sporind prejudiciul cauzat de infracțiune cu altele ce țin de dimensiunile psihologică, socială, juridică sau chiar patrimonială (Garcia, 2008).

În țara noastră termenul a fost preluat și definit în Legea nr. 211/2004³ privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor.

Exemple de asemenea victimizări secundare la nivel instituțional pot fi:

- încurajarea victimei să se întoarcă acasă, să renunțe, să se mai gândească;
- atitudini arogante, solicitarea de probe/dovezi pentru stabilirea credibilității lor;
- investigații inadecvate ale poliției;
- tergiversarea soluționării dosarului;
- reaudieri inutile cu folosirea unui limbaj juridic neaccesibilizat sau pe un ton amenințător, cu cerințe pentru partajarea datelor personale intime;
- revederea agresorului în contextul procedurilor judiciare;

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>.

² Art. 3 „Trauma suferită de victimă, care nu apare ca un rezultat direct al faptei penale, ci prin reacția față de victimă a instituțiilor și a persoanelor cu care aceasta intră în contact”.

³ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52468>.

- întârzieri/timp lungi de așteptare pentru începerea urmăririi penale/durata lungă a procesului;
- slabă/lipsă de comunicare/nu se simt ascultate comunicarea este nealinată cu nevoile victimelor;
- un proces judiciar dezumanizant (Peters, 1991).

Reacții negative pot veni și din mediul privat și conțin în următoarele:

- Reacția de respingere/blamare a victimei din partea rudelor, prietenilor, vecinilor;
- Emisiuni media care accentuează că îmbrăcămintea, machiajul, mersul, limbajul au provocat o reacție agresivă din partea agresorului;
- Atitudini misogine din partea unor personalități masculine și/sau asociații față de aceste victime.

6. Soluții pentru evitarea/reducerea victimizării secundare

La nivel instituțional am putea enumera ca soluții, fără a face o enumerare exhaustivă, ca de altfel și în cazul celorlalte enumerări:

- Formarea continuă a profesioniștilor în dezbateri comune (legislația în domeniu și modalități unitare de aplicare a legii, tehnici de comunicare – PROTASIS Training Manual¹;
- În cazul femeilor, la poliție să vorbească cu femei polițiste (Brezeanu & Preda, 2008);
- Înființarea unui birou separat la nivelul secțiilor de poliție cu un specialist de la DGASPC (psiholog/asistent social, consilier juridic permanentă) – model Belgia;
- Crearea unui Departament separat unde toate procedurile să fie comprimate, reduse ca timp (Beccaria, 1965), pentru o mai mare eficiență;
- Renunțarea la audieri suplimentare cu privire la aspecte intime;
- Adaptarea FER la cazurile reale, mai puține hârtii;
- Evitarea solicitării de probe de la victime pentru OP;
- Emiterea OP și pentru minori dacă aceștia au domiciliul stabilit la mamă;

¹ <https://protasisproject.eu/>.

- Micșorarea numărului de persoane cu care intră în contact victima după OPP/ OP.

La nivel privat:

- Educarea publicului larg prin emisiuni, documentare, postări de conștientizare online, conferințe online, etc.;
- Luarea unor măsuri de protecție și suport a victimelor și în perioada post centru, pentru a evita reîntoarcerea în mediul criminogen;
- Accesarea unor sume pentru chirii după plecarea din centre pentru a rămâne independente;
- Asigurarea de servicii de psihoterapie gratuite cel puțin 1 an de la victimizarea primară;
- Îmbunătățirea accesului la asistență multidisciplinară specializată pentru victimă/supraviețuitori.

Concluzii

- Necesitatea unor Instituții de cercetare cu reprezentativitate la nivel național (ex. Institut Național de Criminologie – Ministerul Justiției), eventual cu structuri teritoriale conform Curților de Apel;
- Necesitatea introducerii în Programele facultăților de Drept (licență și/sau masterat) și/sau INM/ IPPA a unor discipline obligatorii Victimologie (Popescu, 2020, p. 19, p. 24)¹, dar și Drept execuțional penal/Penologie (Preda, 2014, p. 10);
- Înființarea Tribunalelor specializate, cu psihologi specializați în audiere;
- Colaborarea magistraților cu ONG-uri (recomandată în ultima directivă a victimelor, dar și prin Convenția de la Lanzarote 25 oct. 2007);
- Formarea permanentă a personalului de specialitate care intră în contact cu diferite tipuri de victime;
- Încurajarea voluntariatelor studenților/masteranzilor la DGASPC-uri/ANA și ONG -uri de profil;
- Încurajarea cercetărilor victimologice în cadrul proiectelor de evaluare la Criminologie și discipline conexe, a lucrărilor de licență și disertație în acest

¹ Proc. Șef adjunct secție PICCJ (Popescu, 2020, p. 19, p. 24).

domeniu, la nivelul facultăților de Drept, Psihologie, Sociologie, Asistență socială, Teologie, Jurnalism, etc.

- Demersuri pentru un nou standard ocupațional în România: profesia de victimolog.

Bibliografie

Butoi, T. et all. (2023). *Victimă, Victimologie, victimizare/Victim, Victimology, victimization*. Bucharest: Ed. ProUniversitaria.

Mihaiu, S. (2014). Les caractéristiques du milieu familial des auteurs des infractions d'homicide. Etude de cas: Le Pénitencier de Sûreté Maximale de Craiova/Family background characteristics of perpetrators of homicide offences. *Roumanie, Probation Junior/Romania, Junior Probation*, no. 2.

Mitrofan, I.; Ciupercă, C. (1997). *Psihologia relațiilor dintre sexe/The psychology of sex relations*. Bucharest: Alternative.

Mitrofan, N. (1984). *Dragostea și căsătoria/Love and marriage*. Bucharest: Ed. Științifică și Enciclopedică.

Nemeș, C. & Crișan, G. (2017). *Violența în familie. Culegere de practică judiciară comentată/Domestic violence. Annotated case law collection*. Bucharest: Ed. Universul juridic.

Popescu, Cătălin Andrei (2020). Protecția victimei. O radiografie neromanțată. Nevoia unui plan de redresare/Victim protection. O nuanced radiography. The need of a recovery plan. *Revista Prolege/Prolaw Journal*, no. 2/2020.

Preda, A. (2014). *Drept execuțional penal*. Bucharest: Ed. Fundația România de Măine.

Stănoiu, R.M. (2006). *Criminologie/Criminology*. Bucharest: Oscar Print.

Villacampa, C. (2019). *Introduction a la Victimologia/Introduction to Victimology*. Madrid: Ed. Sintesis.

Wemmers, Jo-Anne (2017). *Victimologie-une perspective canadienne/Victimology - a Canadian perspective*. Quebec: Presses de l'Université du Québec.

[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(13\)61030-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(13)61030-2/fulltext).

<https://www.juridice.ro/728874/conferinta-cauzele-femicidului-in-romania.html>.

<https://www.labrys.net.br/labrys24/femicicide/diana.htm>.

<https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/violence>.

<https://fr.wikipedia.org/wiki/F%C3%A9minicide>.

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Femicid>.

https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20211582_pdf_mh0221349ron_002.pdf.

<https://www.juridice.ro/728874/conferinta-cauzele-femicidului-in-romania.html>.

https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52468>.

<https://protasisproject.eu/>.

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/14773708221103799>.

<http://revistaprolege.ro/revista-pro-lege-nr-2-2020/>.

<https://eresursedrept.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/11/volumviolentainfamilie.pdf>.

https://cdf.md/wp-content/uploads/2022/03/Suport-de-curs_romana.pdf.